

АРХИТЕКТУРА XIX СТ.

- XIX століття для багатьох видів мистецтва став воістину золотим. Багатий видатними добутками живопису і музики, прози і поезії, він, однак, не зміг створити власного архітектурного стилю. Зодчество в багатьох країнах світу в цей час переживало дійсну кризу. Містобудівники лише поспішно повторювали колишні стилі, упадаючи те в псевдоготику, то в неоромантизм. Вони те «відроджували» Відродження, то наслідували бароко і рококо. Архітектура поступово стала арсеналом, яким дуже безсоромно користалися, не звертаючи уваги на історичні умови, при яких ті чи інші напрямки з'явилися.

- Проектувальникам здавалося, що для будівництва банківських будинків найбільш придатними будуть доричні й іонічні колони, що прикрашали раніш палаці й особняки багатих вельмож. Отже, вважали архітектори, і в сучасних умовах ці елементи будуть символізувати солідність і кредитоспроможність, без яких в епоху капіталізму не прожити. Дійшло до того, що і житлові будинки громадян стали виряджатися в одяги ренесансних вілл тосканської, римської і венеціанської знаті. Однак і серед проектувальників ХІХ сторіччя можна було знайти великих архітекторів, роботи яких по сміливості перевершували масові шаблонні забудови. До них можна віднести Земпера і Вюльсталя.

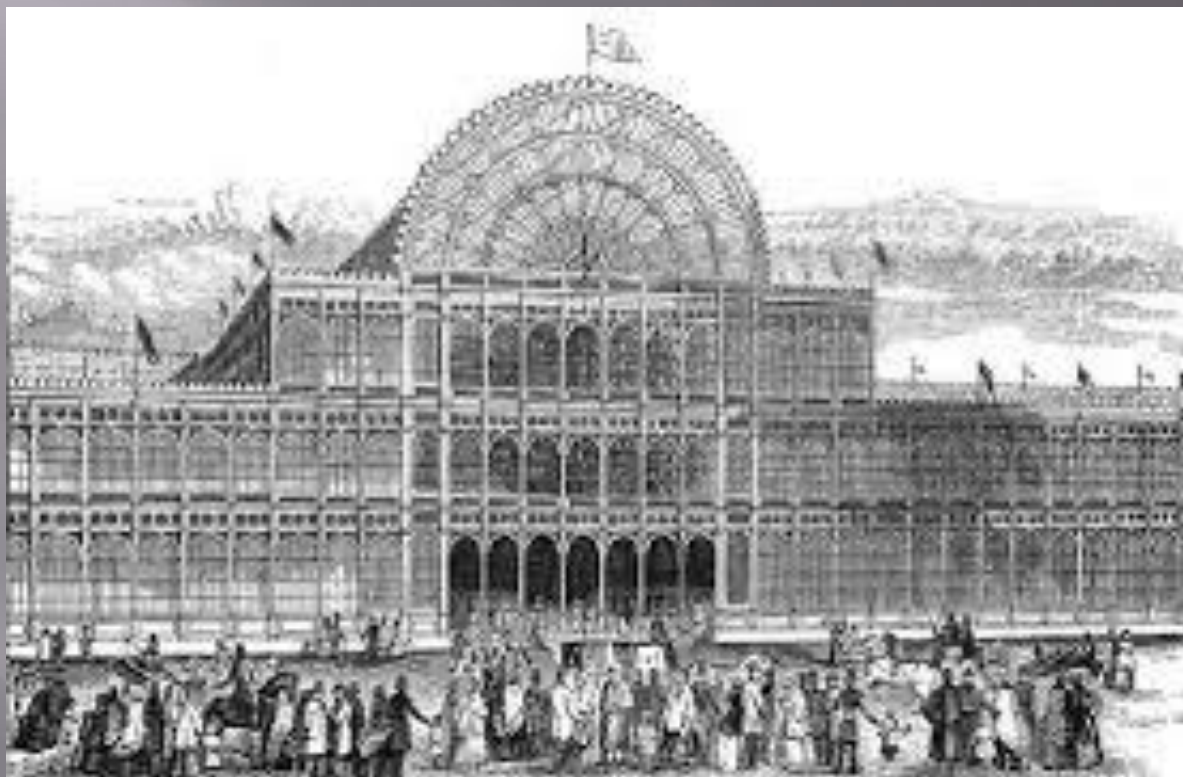
- Перед архітектурою ХІХ століття раптом устали такі складні задачі, що рішення деяких перейшло в ХХ сторіччя. По-перше, потрібно було будувати якнайбільше житла в містах і селах, адже з 1800 року відбувся різкий приріст населення. Скажемо, протягом 130 років населення тільки Сполучених Штатів Америки зросло з 5 до 123, Англії — з 9 до 45, Німеччини — з 24 до 66 мільйонів чоловік. У тих же країнах збільшилася частка міських жителів. По-друге, якщо раніш архітектори обмежувалися будівництвом церков, замків, ратуш і житлових будинків громадян, то тепер з'явилася необхідність в об'єктах, про які зодчі попередніх століть і не відали. Урбанізація вимагала зведення фабрик, заводів і адміністративних будинків, транспортних магістралей, аеропортів і вокзалів, шкіл і бібліотек, лікарень, виставочних залів і спортивних споруджень.

- Здавалося б, поява нових будівельних матеріалів і конструкцій повинні були створити могутні стимули для пошуку мови нових форм. Але прагматизм нерідко брав верх, тому-то в житловому будівництві, що стало центральною проблемою архітектури ХІХ століття, заправляли справою спекулянти земельних ділянок і підприємці, а не зодчі. От і з'явилися у великих містах безрадісні дохідні будинки, де тулилися позбавлені природи, сонця і повітря нові пролетарі. Лише наприкінці сторіччя в Англії почався рух за місто-сад, коли Ебенецер Говард проголосив ідею розселення робітників та службовців у невеликих озеленених містечках.

- Замість природних матеріалів — дерева і каменю — у світ будівельної індустрії наполегливо входили сталь і залізобетон, алюміній і скло. Робота з цими матеріалами зажадала не тільки архітектурних знань, але й інженерно-технічної підготовки. Мистецтво і техніка перестали суперечити один одному, і цей тандем прийшов з кінця ХІХ століття в ХХ століття.

- Не можна сказати, що залізо як матеріал був абсолютно новим для будівельників. Його навчилися робити (нехай навіть і в невеликих кількостях) і застосовувати вже п'ять тисяч років тому, про що свідчать знахідки в Месопотамії і Єгипті. Природно, у ті часи виробництво заліза було настільки дорогим, що і не виникало питання про його використання в конструкціях будинків. Лише з початком виплавки чавуна, пудлінгового і ковкого заліза нові матеріали з XVIII століття знаходять усе більш і більш широке застосування при конструюванні мостів, деяких деталей будинків, наприклад зводів дахів, різних арок і т.п. У XIX столітті метал замінює внутрішні несущі стіни, формують і зовнішні стіни. У 1851 році Джозеф Паксон зводить у Лондоні вперше в історії архітектурної практики Кристал-палас

Крмстал-палас

- Сучасники були вражені — замість непроникних кам'яних стін внутрішній простір Кристала-паласу оточує ажурна конструкція зі скла і металу, крізь яку видніється небо з пливучими по ньому хмарами.

- Нові будівельні матеріали помітно зжали терміни будівництва будинків. Скажемо, якби стіни такого по розмірах спорудження, як Кристал-палас, зводили з каменю, то на це пішли б роки, а може, і десятиліття. Лондонський же виставочний зал площею близько 72 000 м² був побудований менше ніж за три з половиною місяця. Так що прав виявився Теофіль Готьє, коли писав у 1850 році: «Як тільки ми звернемося до нових матеріалів, якими постачає нас сучасна індустрія, виникне нова сучасна архітектура. Застосування заліза уможливить і викликає до життя безліч нових форм, подібних тим, які ми бачимо в будинках вокзалів, висячих мостах і в склепінних покриттях зимових садів».

- І дійсно, новий матеріал змусив архітекторів змінювати свої естетичні представлення. Якщо для кам'яних будинків типове стовщення стін донизу, то для споруджень зі сталі можна створити несущі конструкції, перетини яких донизу не збільшуються, а, навпаки, зменшуються. Наприкінці ХІХ століття вищим досягненням архітектурної думки можна вважати зухвалий проект павільйону машинобудування з прольотом у 115 метрів на Всесвітній виставці 1889 року в Парижеві. Інженер Контамен і архітектор Фердинанд Дютер застосували конструкції у виді трьохшарнірних арок із шарнірами в замку і п'ятах арок.

- Пам'ятником інженерної архітектури XIX сторіччя стала побудована Гюставом Ейфелем у тім же 1889 року вежа, що у значній мірі донині визначає міський вигляд Парижа.

ейфелева вежа

- Якщо технологія заліза розвивалася в результаті експлуатації мінеральних надр землі, то на технологію бетону (гідравлічного цементу) вплинув розвиток морського транспорту. Одним з перших споруджень, де використовувався «бетон», що складається з глини, піску, здрібненої залізної окалини і негашеного вапна, був маяк. У 1774 році Джон Смітон зробив з цієї суміші фундамент. Однак місце лідера в розробці нової технології поступово зайняла Франція. Періодом найбільш інтенсивного розвитку залізобетону в інших країнах Європи й в Америці можна вважати 1870 — 1890-і роки.